

ZOWEL het gewone als het buitengewone onderwijs (BO) staan in Vlaanderen goed aangeschreven. Ze hebben elk hun

eigen pedagogiek die onmiskenbaar vruchten afwerpt. „Toch begon er bij onderwijsmensen en ouders enige tijd geleden iets te knagen”, weet Karel Casaer, secretaris-generaal van het Vlaams Verbond van het Katholiek Buitengewoon Onderwijs (VVKBuO).

„We stelden vast dat we kinderen met een mentale en/of fysieke handicap isoleren van de samenleving door ze vanaf prille leeftijd in aparte scholen onder te brengen. Van hun kant leren gezonde kinderen niet omgaan met wie anders is.” Zo werkte het onderwijs zonder het te beseffen aan een samenleving met twee snelheden. Mensen zonder en mensen met een handicap leven ieder in hun eigen wereld. Ze gaan niet meer vanzelfsprekend met elkaar om. Integendeel, ze zijn vaak bang van de ontmoeting met elkaar.

In het onderwijs, en vooral bij een aantal ouders van kinderen met een handicap, groeide dus het verlangen om hieraan iets te doen. Ruim twintig jaar geleden zagen de eerste experimenten van geïntegreerd onderwijs het levenslicht: sommige kinderen met een welbepaalde handicap kregen dankzij extra ondersteuning van buitenaf de kans om in het gewone onderwijs de eindtermen te halen.

In zes pilotscholen is zo'n concrete samenwerking tussen buitengewoon en gewoon onderwijs tot stand gekomen (lees ook bladzijde 16, ndr). Leerkrachten uit het bijzonder onderwijs besteden een deel van hun lesuren aan kinderen met een mentale handicap in een 'gewone school'.

Iedereen welkom

Vandaag willen sommigen nog verder gaan. Zij pleiten voor inclusief onderwijs. „Hierbij wordt de nadruk gelegd op de gewone school als school voor alle kinderen”, legt Karel Casaer uit. „Niet de kinderen moeten zich aanpassen, maar de school moet zich zo opstellen dat eender wie er terecht kan. Ook bijvoorbeeld een kind met het syndroom van Down (mongolisme, ndr). Het is niet de bedoeling dat zo'n kind de eindtermen haalt. Het volgt zijn eigen traject in de gewone school. Verscheidenheid is dan niet langer de uitzondering maar de norm.”

Is dat wel realistisch? Vanzelfsprekend vereist zo'n onderwijsvorm heel wat middelen, materieel en personeel. „Het onderwijs in Vlaanderen zal nooit volledig inclusief zijn, dat is een utopie. Maar als onderwijsmensen zijn we het aan onszelf en de kinderen verplicht te streven naar het ideaal. Onderwijs is een recht voor iedere mens. Punt.”

Zorgverbreding is al een eerste stap: kinderen uit een kansarme thuissituatie, met taalachterstand, een leerstoornis of een ander probleem worden op bepaalde momenten uit de klas gehaald voor extra begeleiding. De ontwikkeling van ieder kind wordt op die manier

Kinderen met en zonder handicap van elkaar vervreemd door apart onderwijs

Op zoek gaan naar een goede school voor je kind is zo al een heuse uitdaging. Maar als zoon of dochter een handicap heeft, komt er nog veel meer bij kijken. Is onderwijs in een aparte groep noodzakelijk? Redt mijn kind het in het gewone onderwijs mits voldoende ondersteuning? Of mag ik vragen dat de school zich aanpast aan mijn kind?

Lieve Wouters

Weg met BO-busje

Karel Casaer: 'Buitengewoon onderwijs is labo voor methodiek, ook nuttig in gewone school.' © Marc Renders

individueel opgevolgd, terwijl de band met de rest van de klas niet afgebroken wordt. Zorgverbreding wordt in de mate van het mogelijke en het nodige tegenwoordig overal voorzien.

„Dit alles wil niet zeggen dat het BO als aparte vorm moet verdwijnen”, stelt Casaer gerust. „Sommige kinderen voelen zich beter thuis in een meer beschermde omgeving. Scholen voor buitengewoon onderwijs zijn bovendien van grote waarde als laboratorium van nieuwe methodieken en aangepaste pedagogie.”

Je kunt dus best voor ieder kind afzonderlijk bekijken welke onderwijsvorm het meest geschikt is. „Door het aanbod uit te breiden, geven we de ouders van gehandicapte kinderen alvast de mogelijkheid op een vrijere manier te kiezen voor een school.”

Niet uitgesloten

Of inclusief onderwijs niet uitgesloten is voor bepaalde categorieën handicaps? „We onderscheiden acht verschillende types in het BO. Dat gaat van leerproblemen tot mentale handicap over blindheid, doofheid, motorische handicaps en gedragsproblemen. Van alle types volgen we vanuit het buitengewoon onderwijs kinderen in de gewone school. Het is dus voor iedereen mogelijk.”

De beperkingen blijken op een ander vlak te vinden. „In het gewone onderwijs zijn de klassen vaak nogal groot. Ernstige emotionele of gedragsproblemen zijn dan moeilijker te tolereren. Een kind kan in zo'n situatie de hele klas verlammen.”

„In het geval van een complexe handicap (mentaal én fysiek, of doof én blind) is dan weer zo veel dure apparatuur en ondersteuning vereist, dat het eigenlijk niet verantwoord is die te voorzien voor slechts één leerling. Ook in dat geval kiezen de ouders best voor aangepast onderwijs.”

Ook in het secundair onderwijs moet het inclusief denken ingang vinden, meent Karel Casaer. „Scholengemeenschappen zijn op dit moment verplicht binnen een regio een evenredig studie-aanbod voor algemeen, technisch en beroepsonderwijs te voorzien. Daarom plaatsen we het buitengewoon secundair onderwijs niet in datzelfde rijtje? Zo komen jongeren met en zonder handicap tenminste nog op de speelplaats met elkaar in aanraking. Ik vind het ook niet ondenkbaar dat leerlingen uit het BuSO bepaalde lessen zouden volgen in het BSO.” Over deze vraag ligt inmiddels een decreet voor in het Vlaams Parlement. Normaal gezien zal er nog over gestemd worden vóór het zomerreces.

Weg met het zo stigmatiserende busje dat kinderen van het BO ophaalt. Voortaan kan iedereen naar de school van eigen keuze in de buurt. Al zal de uiteindelijke verwezenlijking nog wel wat voeten in de aarde hebben.

Allerbelangrijkst is een mentaliteitswijziging in scholen die nog steeds de nadruk heel eenzijdig leggen bij het verwerven van kennis. Uitsluiting voorkomen is het uitgangspunt van het inclusief denken.

Wouter hoort erbij. Voor de klasgenootjes een vanzelfsprekendheid, voor de ouders een wens die in vervulling gaat. © Hugo maris

Eenheid in verscheidenheid

Tom Heylen

Ieder kind heeft recht op hoogstaand onderwijs, ongeacht de eigen beperkingen. Dat houdt in dat de school soms een leef- en studeeromgeving moet creëren die op maat van ieder van haar leerlingen is gesneden. Ouders van mindervalide kinderen moeten met andere woorden niet noodgedwongen kiezen voor buitengewoon onderwijs. Zolang de school zich maar wil inpassen in het zogeheten inclusief onderwijs.

In inclusief onderwijs staat het belang van het kind helemaal voorop

EEN gewone school die mindervalide kinderen in de klas opneemt, in het volste besef dat betrokken kinderen onmogelijk de eindtermen kunnen halen, organiseert inclusief onderwijs (ION). Almaar meer ouders lijken deze vorm van onderwijs te verkiezen, maar kan een school altijd op deze wens ingaan?

Het antwoord heeft vooral te maken met het evenwicht tussen de mogelijkheden van de school en de verwachtingen van ouders en kind. Zo kan de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers een onoverkomelijke hindernis vormen. Hoe dan ook is het antwoord voor een school bepaald niet vanzelfsprekend.

In januari 2004 formuleerde het departement Onderwijs alvast volgende aanbeveling: „Ouders van kinderen met specifieke noden hebben het recht om zelf een school of onderwijsvorm te kiezen. Zij moeten vrij kunnen kiezen tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs.” Bij deze keuze moet het belang van het kind de leidraad zijn. Aan de school om samen met ouders, leerkrachten en eventueel extern personeel te zoeken naar de beste manier om dit te verwezenlijken.

Overleg

Sinds 2001 gaat Wouter op school in het Sint-Jozefinstituut te Kessel-Lo. Hij heeft het syndroom van Down en zijn ouders hebben ervoor

gekozen hem niet in het buitengewoon onderwijs te plaatsen. Wouter zal nooit het niveau halen van zijn klasgenoten, maar voor de ouders is het belangrijker dat Wouter op school zit bij zijn broers en zussen. Lieve, Wouters mama: „Wij willen voor Wouter een zo gewoon mogelijk leven, dus ook een zo gewoon mogelijk schoolleven. Voor extra hulp moeten we zelf zorgen en voor die kosten draaien we deels zelf op. Logopedie en kinesithérapie bijvoorbeeld. Maar alles gebeurt in overleg met de school.”

Na flink wat overleg met directie, leerkrachten en andere ouders kregen Wouter en zijn ouders groen licht. De spilfiguur blijkt echter meester of juf. „Elk jaar opnieuw moet er een leerkracht gevonden worden die Wouter in zijn klas opneemt”, zegt schooldirecteur

Ann Moons. „Die leerkracht informeert dan, samen met Wouters ouders, tijdens de eerste oudercontact in september de ouders van de klasgenootjes.”

Vier jaar na de eerste infobeurten blijkt iedereen Wouters aanwezigheid vanzelfsprekend te vinden. Van klasgenootjes wordt verwacht dat ze af en toe meehelpten. „De klasgenoten tonen zich bekommerd. Wouter wordt niet in de waten gelegd, maar ieder kind springt hem op zijn manier bij. Voor hen staat het als een paal boven water. Wouter hoort erbij”, zegt meester Luc.

Voor hem was het wel een aanpassing: „Ik wist niet waaraan ik begon, maar nu heb ik echt contact met Wouter. In de godsdiensten en lessen Wereldoriëntatie is Wouter enthousiaster dan anders. Beel-

den en verhalen spreken hem het meest aan. Het is een grote meerwaarde voor mij en mijn klas.”

Noodzakelijke voorwaarde voor geslaagd inclusief onderwijs is de inbreng van de zogenaamde ION-leerkracht uit het buitengewoon onderwijs. „Als leerkracht moet je je ondersteund weten en moet je met je vragen terecht kunnen bij een deskundige”, weet Ann Moons. „Het moet ook klikken tussen meester Luc en Annelies, de ION-leerkracht. Zij maakt de leerstof begrijpelijk voor Wouter, maar is slechts zeven uur per week op school.”

En de directrice vervolgt: „Vorige jaren was er zowel ondersteuning van de Voortgezette Opleiding voor Buitengewoon Onderwijs (VOBO) als van het ION. Teveel verschillende mensen en teveel ondersteuning werken echter belemmerend. Daarom kozen we voor dit schooljaar heel bewust voor de ION-leerkracht. We doen dus niet langer een beroep op stagiaires van de VOBO.”

In het inclusief onderwijs spelen ook de ouders een hoofdrol. Desgeven kunnen ze mee beslissen tot extra ondersteuning. Wouters moeder: „Die krijgen wij van de dienst Thuisbegeleiding, een initiatief van vzw Handicap & Ambulante Begeleiding. De dienst geeft veel steun en toont begrip voor onze vragen en problemen.”

Meerwaarde

De overgang naar een volgend leerjaar wordt met de ouders en de leerkrachten doorgepraat. Wouter zit nu in de vierde klas, zoals de meeste kinderen die in 2001 aan de basicycclus begonnen. Voor komend schooljaar kiest Wouter bij welke vriendjes hij in de klas zit, net als alle leerlingen trouwens.

Beschouwt het buitengewoon onderwijs inclusief onderwijs niet als concurrentie? Zolang het bij projecten blijft, aldus Ann Moons, ziet men in het buitengewoon onderwijs er geen graten in. En onderling overleg biedt voor beide een meerwaarde.

„Voor onze school is de meerwaarde een andere kijk op het kind”, zegt de directrice. „We kijken nu meer naar wat een kind kan, en minder naar wat een kind (nog) niet kan. Deze lijn wordt naar alle kinderen doorgetrokken.” „Ook thuis bekijken we het leven vanuit dit perspectief, een positievere ingesteldheid”, voegt Wouters moeder daaraan toe.

De school moet erover waken dat ieder kind volwaardig kan deelnemen aan het onderwijs. Hiervoor wordt niet enkel naar het kind gekeken. Ook het gezin en de woonomgeving bijvoorbeeld worden onder de loep genomen. Het intellectuele niveau van het kind op het einde van zijn schooltijd, gevat in de zogenaamde eindtermen, is dus geen einddoel op zich.

De aanbeveling voor het beleid is meteen glashelder: eindtermen en inclusief onderwijs zijn onverzoekenbaar en draagt om verduidelijking.

Inclusief onderwijs beoogt kwalitatief hoogstaand onderwijs voor alle kinderen, onderwijs dat kan omgaan met verscheidenheid. Een opdracht voor elke gewone én buitengewone school?